

ชื่อพฤกษศาสตร์ที่ถูกต้องของพุททะเลาย (สำรอง)

วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล

ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

พืชสกุล *Scaphium* ที่พบในบริเวณเอเชียมีประมาณ 6 ชนิด ส่วนที่พบในประเทศไทย 2 ชนิด คือ ท้ายเถาขาว (*Scaphium linearicarpum* (Mast.) Pierre) ชื่ออื่นคือ ท้ายเถาแดง เปரியโปรง และพุททะเลาย (*Scaphium scaphigerum* (G.Don.) Guib. & Planch.) (1) ชื่ออื่นคือ สำรอง

ปัจจุบันพบว่าพุททะเลายที่นำมาใช้ประโยชน์นั้น มีการศึกษาคุณลักษณะพิสูจน์ได้ว่าเป็นพรรณไม้ชนิดใหม่ในโลก (new species) กำหนดชื่อพฤกษศาสตร์ว่า *Scaphium affine* (Mast.) Pierre (2) ชื่ออื่นคือ จอง หมากจอง แก่นเพา สำรอง นอกจากนี้มีอีกสองชนิดคือ *Scaphium scaphigerum* (Wall. ex G.Don) G.Planch.) คือ ท้ายเถา สำเถา สำรองกะโหลก สำรองหนู และ *Scaphium lychnophorum* (Hance) Pierre

ภาพจาก www.aliexpress.com

พุททะเลาย *Scaphium affine* (Mast.) Pierre

ไม้ต้นขนาดใหญ่ สูงได้ถึง 40 ม. ผลัดใบ โคนต้นมีพูพอน เปลือกสีเทา มีรอยแผลเป็นทั่วไป เปลือกในสีชมพู มีเส้นตามยาวผสม ใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบอ่อนสีแดงเรื่อๆ รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน กว้าง 7 - 10 ซม. ยาว 13 - 22 ซม. ดอกช่อแยกแขนง ออกตามซอก (ง่าม) หรือที่ปลาย (ยอด) ยาว (3-)14-20 ซม. วงกลีบรวมรูปประฆัง กลีบดอกสีขาวแกมเขียว เกสรเพศผู้เรียงเป็นวงรอบ สีเหลือง ผลแตกแนวเดียว รูปใบเรื่อ เป็นเยื่อ เกือบเกลี้ยงหรือมีขนที่โคน เมล็ดทรงรี เปลือกหุ้มเมล็ดที่พองตัวเป็นวุ้น มีรสเย็น ประคบกับน้ำตาลทรายแดงหรือชะเอมเทศ รับประทานแก้ร้อนในกระหายน้ำ ทำให้ใจคอชุ่มชื้น แก้ไอ แก้เจ็บคอ ขับเสมหะ หรือนำวุ้นในสมาพอกตา แก้อาการอักเสบวมแดง

การกระจายตัว พบขึ้นตามป่าดงดิบชื้น ป่าดิบเขา พบมากที่จังหวัดจันทบุรี ในต่างประเทศพบที่พม่า
เขมรและคาบสมุทรมลายู

การขยายพันธุ์ ขยายพันธุ์และผลิดกล้าด้วยการเพาะเมล็ด

สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการปลูก คือดิน ชอบดินค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ความชื้นสูง แสงน้อย

การใช้ประโยชน์ทางด้านภูมิสถาปัตยกรรม เป็นต้นไม้ที่มีลำต้นเปลือกตรง เรือนยอดเป็นพุ่มกลมคล้ายร่ม ใบ
มี 3 - 5 แฉก และใบอ่อนมีสีแดง ดูสวยงาม และดูแลรักษาไม่ยาก จึงน่าจะเหมาะสมที่นำมาปลูกเป็นไม้
ประดับได้

การใช้ประโยชน์ทางด้านโภชนาการ เปลือกหุ้มเมล็ดนำไปแช่น้ำจะพองเป็นวุ้นใช้รับประทานเป็น
ขนมหวานกับน้ำแข็งใสหรือใช้แทนรังนก

พืชมักกลายเป็นพืชที่มีแนวโน้มอาจจะสูญพันธุ์ได้ เพราะติดผลยากและเมื่อมีผลก็จะมีชาวบ้านมารอเก็บ
เมล็ดไปรับประทานและขายเพราะราคาแพงมาก ชาวจีนนิยมกิน ดังนั้นควรที่จะส่งเสริมและขยายพันธุ์ให้
ชาวบ้านปลูกกันให้แพร่หลาย

เอกสารอ้างอิง

1. Phengkhai C. Sterculiaceae. In; Santisuk T, Larsen K, eds. Flora of Thailand, vol. 7
Part 3. Bangkok: Prachachon Co. Ltd., 2001:539-654.
2. Phonsena P, Wilkie P. *Scaphium affine* (Mast.) Pierre (Sterculiaceae) new for
Thailand. Thai For Bull (Botany) 2008;36:61-9.